

Sacsegem les polítiques lingüístiques?

"Hem de poder parlar sense pors, sense tabús, de la importància que té per als catalans mantenir la llengua catalana com a part de la identitat individual i col·lectiva"

La campanya 'Dóna corda al català', el 2005, tenia per objectiu promoure l'ús social de la llengua. A la imatge, la 'Queta' amb el primer equip del FC Barcelona. | Generalitat de Catalunya.

Amb aquest títol (sense l'interrogant), l'any 2018 la Fundació Congrès de Cultura Catalana feia una crida suggerent a participar en un dels seminaris del cicle NacióXXI. Un any després, durant la tardor de 2019, organitzava un segon seminari, *El discurs sobre la llengua. Després de la normalització?* (aquesta vegada sí, amb interrogant). Com a participant en tots dos, responc la invitació de la Fundació a recollir el debat que s'hi va produir. Voldria contribuir així a l'objectiu de difondre elements discursius per al debat social i la reflexió sobre les polítiques públiques en aquest àmbit, objectiu expressat en els seminaris i compartit amb *Pensem*. Em proposo doncs ser fidel a les propostes que hi van sorgir i alhora aportar-hi la meua anàlisi personal.

El primer seminari plantejava quatre preguntes, de les quals en destacaré dues que van ser repeses en el segon: *Què vol dir ser una "llengua normal" al segle XXI?* (en referència al català) i *Què hem de fer amb les altres llengües que es parlen a Catalunya?*

La idea de "llengua normal" es referia a la normalitat de les llengües nacionals -les que identifiquen una nació- en el marc de les democràcies occidentals, que són el nostre referent immediat. I al·ludia implícitament al procés que als anys vuitanta del segle XX es va anomenar *normalització lingüística* del català, concepte que és una aportació original de la sociolingüística catalana.

Dues grans idees de consens es van manifestar en aquell seminari. En primer lloc, que la normalitat lingüística a Catalunya s'allunya del patró tradicional de l'estat nació (un estat, una nació,

una llengua) i implica necessàriament una pluralitat en la qual **el català no ha de lluitar contra les altres llengües, sinó conviure-hi buscant la sostenibilitat**. Així, el castellà i les persones que s'hi identifiquen i el parlen habitualment no haurien de ser vistes o caracteritzades com a enemics o amenaces; més aviat se les hauria d'implicar en el manteniment d'aquesta pluralitat i, per tant, en les polítiques actives de promoció del català que són necessàries per compensar la posició dominant del castellà.

En segon lloc, que **al llarg del temps el terme normalització lingüística ha canviat de connotacions**. Als anys vuitanta s'associava amb la recuperació de la llibertat, la democràcia i la justícia en els seus vessants nacional i social, és a dir, tant pel que fa al reconeixement de la identitat a través de l'oficialitat del català, com a la igualtat d'oportunitats, la inclusió i la cohesió socials a través del coneixement i l'ús del català. En canvi, durant el segle XXI ha adquirit connotacions d'intervencionisme i en alguns casos pot generar rebuig ("**a mi ningú no m'ha de normalitzar!**") i a més no resulta atractiu per als joves, que el vinculen a un projecte passat. Per tant, convé renovar les polítiques amb un discurs diferent.

Abans d'entrar a parlar del discurs, deixeu-me aclarir que **tots els estats fan polítiques lingüístiques intervencionistes**, encara que sigui amb estratègies de *laissez faire* (que afavoreixen les llengües més fortes en termes de mercat). I que la majoria d'aquestes polítiques van encaminades a la promoció de les llengües considerades nacionals, com demostren més d'un centenar de lleis de política lingüística aprovades en les democràcies occidentals en les darreres dècades. Per exemple, estats com Suïssa o Suècia, a part del cas més conegut de França, tenen lleis específiques per protegir les seves llengües nacionals davant de l'anglès. I **tots els estats, de manera més o menys explícita, protegeixen l'ús de les llengües que consideren nacionals** en els productes i serveis que s'ofereixen als ciutadans.

Les polítiques públiques, per definició, impliquen intervenció de l'estat. Per tant, és legítim intervenir per promoure el català i gestionar les llengües que es parlen a Catalunya, i no només això: s'hi ha d'intervenir per garantir els drets lingüístics dels ciutadans. La qüestió és com es plantegen i com s'expliquen les polítiques lingüístiques, que són complexes i delicades quan van més enllà del *laissez faire* perquè estableixen formalment determinades restriccions en l'ús de les llengües dominants, precisament per contrarestar les restriccions que ja estableix el mercat en l'ús de les llengües que es volen protegir. I són especialment complexes i delicades quan es plantegen des d'una posició minoritària dins un estat, sense tenir les *estructures d'estat* a favor. D'aquí la preocupació pel discurs, en el nostre cas, i d'aquí el títol del segon seminari: *El discurs sobre la llengua. Després de la normalització?*

Una quinzena de participants de diverses edats, orígens i perfils hi van aportar i desenvolupar idees i propostes per desenvolupar un nou discurs sobre la llengua. D'entrada, en destaco l'èmfasi en dos aspectes que enllacen amb el seminari anterior: la pluralitat lingüística de Catalunya i la necessitat de polítiques actives per a la promoció del català. Pel que fa al primer, **el català va ser qualificat com a llengua bàsica, però no única, necessària per entendre la societat i per desenvolupar-se personalment**. I es va posar de manifest una mancança: **no tenim discurs sobre el castellà, que sovint és absent -o queda amagat- quan s'expliquen les polítiques lingüístiques**. En aquest cas, una conclusió clara va sortir del seminari: cal un discurs explícit sobre el castellà, que ha de ser inclusiu i no d'oposició. Pel que fa al segon aspecte, transcriu una de les aportacions al seminari que es va fer per escrit (no en conec l'autoria), perquè crec que resumeix bé les inquietuds dels participants en relació amb les accions que calen per a la promoció del català:

En termes interpersonals, reforçar els comportaments

lingüístics d'integració lingüística tant de parlants com de no parlants. En termes de consum, afavorir la producció i el consum dels productes en català. En termes ideològics, reforçar les motivacions per a un plurilingüisme asimètric *[o equitatiu segons una altra aportació]* que reforci el paper del català com a llengua pròpia de la societat catalana. En termes d'activisme, denunciar les mancances del model sense oblidar les fites assolides.

Quin discurs ha d'acompanyar aquestes accions? Com hauria de ser? Subratllo dos dels adjectius que es van proposar en el seminari: *desacomplexat* i *reivindicatiu*.

En primer lloc, ens cal *desacomplexar-nos*, és a dir, perdre la *timidesa lingüística* constatada per una de les participants, precisament una jove catalana d'origen estranger. **Hem de poder parlar sense pors, sense tabús, de la importància que té per als catalans mantenir la llengua catalana com a part de la identitat individual i col·lectiva** i com a llengua efectiva per a tot tipus de comunicació. I ho hem de fer amb un discurs estimulanti i proactiu, és a dir, que posi l'èmfasi en la construcció d'una societat millor i no tant en la reparació històrica: una altra de les conclusions del seminari és que cal defugir els planys, el discurs defensiu i victimista.

Més aviat, el discurs ha de ser *reivindicatiu*, ha de mirar endavant i transmetre la idea de valentia. I no només a les persones individuals, o a la societat civil, sinó també -es va subratllar en el seminari- al món de l'empresa.

Altres qualificatius proposats per al discurs van ser *divers, inclusiu, plural, respectuós, sumador, cohesionador*... novament amb la idea que ens adrecem a una societat variada, a un conjunt de catalans amb biografies lingüístiques heterogènies.

Finalment, es van remarcar els adjectius *honest* i *pròxim*. Perquè el discurs sigui pròxim, s'ha d'adaptar als destinataris, i hi ha diverses segmentacions de públics possibles i combinables. Per exemple, **segons el grau de suport a la promoció del català, es poden distingir públics militants, favorables, indiferents, contraris i enemics** (classificació proposada per Francesc Xavier Vila); segons l'ús del català, es pot distingir entre catalanoparlants habituals, persones que parlen català només en determinats contextos, persones que gairebé no el parlen i persones que voldrien parlar-lo però no en tenen les eines; també, segons els àmbits socials, es pot distingir entre el jovent, el món empresarial i els col·lectius d'origen immigrant, i convé adreçar-se als seus líders (per exemple, els *influencers* de les xarxes socials en el cas dels joves). Les polítiques lingüístiques hauran d'establir prioritats entre aquests públics i estratègies diverses per implicar-los.

Per acabar, vull destacar dues idees del treball fet en aquest seminari. La primera, que el discurs ha de tenir un lideratge participatiu, i que ha de ser bidireccional, és a dir, ha d'incorporar la conversa amb cadascun dels col·lectius a qui s'adreça: especialment, **es demana donar veu a la població d'origen immigrant i escoltar les seves experiències, sense por**; per tant, més enllà

del discurs, cal participació i diàleg en el disseny de les polítiques lingüístiques. La segona, que s'ha de tirar endavant amb independència de la situació política: d'una banda, **les actuacions s'han d'intentar deslligar del conflicte territorial Catalunya-Espanya**; de l'altra, en paraules d'un dels participants, "no és qüestió d'esperar la consecució d'un estat" per emprendre aquesta renovació.

Ja des de la reflexió personal, voldria expressar les inquietuds que m'han transmès aquests seminaris:

Ens cal una operació de (re)legitimació de les polítiques lingüístiques i les institucions han de prendre la iniciativa

Aquesta operació requereix definir i fer explícits uns objectius raonablement compartits: convé parlar-ne i posar rumb

Hi pot haver un ampli consens al voltant de la promoció del català com a llengua central en un marc de pluralitat lingüística, amb polítiques compensatòries -que de fet és el que s'ha defensat al llarg de la nostra trajectòria democràtica

Aquest consens s'ha de treballar amb un discurs desacomplexat i reivindicatiu, i amb processos de participació social i diàleg bidireccional

La situació és complicada, però no hem de tenir por i hem de mirar cap endavant per construir una societat millor

En aquests moments d'incerteses, desorientació i desànim provocats pel *big bang* polític que vivim i que, certament, ens ha *sacsejat*, només puc manifestar agraïment a iniciatives com aquesta de la Fundació Congrés de Cultura Catalana. Ens recorden que, sortosament, la societat civil continua activa i compromesa.

Per saber-ne més: